

Halkara jemgyýetçiliigi ahyrynda Talibany ykrar edýär

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 25 января, 2025

Halkara jemgyýetçiliigi ahyrynda Talibany ykrar edýär HALKARA JEMGYÝETÇİLİĞİ AHYRYNDA TALIBANY YKRAR EDÝÄR

Türk dilinde «Eplemedik eliňi öpmeli borsuň» («Bükemediğin eli öpeceksin») diýen söz bar. Halkara jemgyýetçiliğiniň Taliban bilen gatnaşyklaryna göz aýlanyňda, şu ýagdaýy görmek mümkün. Taliban 2021-nji ýylyň 15-nji awgustynda Kabulda häkimiýeti eýelände, muňa beýleki ýurtlar bilen birlikde guramanyň hemayatkäri Pákistan hem Kabuldaky Taliban hökümétini ykrar etmejekdiklerini mälim edipdi.

Birnäge Günbatar ýurdy Kabuldaky ilçihanalaryny ýapan bolsa, Russiya, Türkiye, Eýran ýaly käbir goňsy we sebit ýurtlary wekilhanalaryny ýapmadylar.

Taliban höküméti bolsa «Özüňiz boýnuňzy burup gelersiňiz» diýýän ýaly özüne ynamly ýagdaýda garaşmaga başlady.

Taliban häkimiýetiniň birinji ýyly dünýä pandemiýa belay bilen başagaý bolandygy üçin diýseň imisala we sessiz-üýnsüz geçdi, şeýle-de bolsa, Owganystan YSYD-niň Horasan şahasynyň amala aşyran ganly teraktlary bilen ýygy-ýygydan dünýäniň ünsünden düşmedi.

Agressiýalaryň baş maksady ýurduň shaýy azlygy hazareýlerdi. Sünni mezhebine we ýowuz wahhaby ugruna eýeryän Taliban üçin shaýy bolmak arassa yslamy bozýandygy üçin hristian ýa-da jöhit bolmakdan has erbetdi we howpludy.

Emma hazareýleriň hakly dady-perýady onda-munda gazet

sahypalaryny bezänem bolsa, dünýäniň piňine bolmady. Taliban öz bilenini etdi.

Taliban häkimiýetiniň birinji ýylynda garaşylan ýaramaz senarileriň (içerki uruş, köpçülikleýin gandöküşlikler, uly bosgunlar we başgalar) hiç biri bolup geçmändigi üçin dünýäniň howsalasy ýatyşansoň, köp sanly haýyr-sahawat guramalary şu ýylyň ortalaryndan başlap Kabula gaýdyp gelmäge başlady.

Mundan ýüreklenen öñki režimiň birnäçe ýokary wezipeli býurokraty-da Talibanyň çagyryşy we kepilligi bilen Kabula dolanyp bardy, hiç biriniň bitiniň burny ganamady.

Munuň özi has oval birnäçe ýerde we platformada öñe süren pikirime güwä geçýär: Taliban soňky ýigrimi ýylda diplomatiýadan, halkara gatnaşyklaryndan, tehnologiýadan we aragatnaşyk serişdelerinden peýdalananmagy mazaly öwrendi, indi olar bulary her pursatda diýen ýaly öz peýdalaryna ulanýar.

Taliban esgeri topugy görünendigi üçin zenanyň aýaklaryny gamçylaýar

Taliban edinen täze maglumatlary we tejribeleri arkaly halkara jemgyyetçiliğiň nägileliklerini ýumşatmak bilen bir hatarda öz prinsipleri babatda-da eglişik edenok.

Gyzlaryň bilim almaga, aýal-gyzlaryň işlemäge bolan hukugy babatda öñden bäri öñe sürýän pikirlerinden dänenok we bu boýunça daşardan gelýän hiç bir çagyryşy, nesihatý ýa-da talaby kabul edenok.

Şol bir wagtyň özünde halkara guramalar Owganystanyň täzeden dünýäniň başyna bela bolup inmezligi üçin ýeň astyndan maliýe goldawyny bermäge başladylar.

Häzir dünýäniň gözüne Taliban Owganystany makul şekilde dolandyryana meñzeýär.

Günbatara we beýleki ýurtlara Owganystan dünýäniň kellesini

agyrtmasa bolany, ol ýerde nämeleriň bolup geçýändigi hiç kimi gyzyklandyryp duranok.

*Kabuldaky köne rus tankynyň yüzüne «**Ne mutlu Türküm diyene**» diýip ýazylan ýazgy*

Türkiye barada aýdanda bolsa, Ankara ilkibaşdan bări Taliban bilen ýakyn gatnaşykda bolmagyny dowam etdirýär.

2021-nji ýylyň awgustynda Kabul elden gidende gorkunjyna howa menzilinde düslän türk ilçihanasy birnäçe hepdeden soñ yzyna dolandy we hemişeki işine başlady.

Soňra Kabuldaky türk diplomatlarynyň torba sakgally, garaňky ýüzli, gorkunç bakyşly Taliban liderleri bilen gujaklaşyp, elleşip duran suratlaryny görmäge başladyk.

Türkiye respublikasynyň Kabuldaky ilçihanasy

Soňky gezek Kabuldaky türk ilçisi Mazary-Şerif, Şybyrgan şäherlerine gidip, ol ýerdäki türk mekdeplerine bardy, Şybyrganyň asly türkmen häkimi bilen duşuşyp, biri-birlerine sowgat gowşurdylar.

Bulam az bolýan ýaly, Taliban hökumetiniň ýüzi saýylýan press-sekretar Zabihullah Müjahit ýakynda bir ýygنانşыга gatnaşmak

üçin Türkiyä geldi.

Türkiyäniň Owganystandaky adatdan daşary we doly ygtyýarly ilçisi Taliban ýolbaşçysyna sowgat gowşurýar

Diplomatiýa ugrundan sowatsyzlygym bagışlaň welin, meni gyzyklandyrýan bir mesele şu:

Haýsydyr bir ýurt resmi taýdan ykrar etmedik we ykrar etmekden yüz dönderýän ýurdunda nädip diplomatik wekilhana saklap bilýärkä?

Nädip ol ýurduň ilçisi resmi taýdan ykrar etmedik ýurdunyň ýolbaşçylary bilen gujaklaşyp, elleşip surata düşüp bilýärkä?

Meni gyzyklandyrýan ýene bir mesele-de şu:

Eýsem türk ygtyýarlylary Ankarada kaşaň köşkde patyşalar ýaly ýaşadylyp ýörle Talibanyň baş duşmany General Dostuma şu meselede nähili tutarygy öňe sürüärlerkä?

Ýa-da Dostum babatda Talibana näme diýýärlerkä? Bir ýurt ganly-pyçakly iki duşmany bir wagtyň özünde gujaklap-ogşap, başyna täç edip bilermi? Eger edýän bolsa, muňa näme diýmeli bolýar?

General Dostum

Bilmeyänler üçin aýdaýyn: Türkié respublikasy General Dostumy 1992-nji ýyldan bäri işjeň ýagdaýda Talibana garşy goldap gelýär.

Özbek lider Owganystanda haçan kyn ýagdaýa düşse, Türkiýä gaçyp geldi. Hatda Türkiye 2009-njy ýylda köşgi owgan polisiýasy tarapyndan gabalan Dostumy alyp gelmek üçin Kabula ýörite uçar ugratdy.

Täsin ýeri, diňe Türkiye däl, beýleki ýurtlaram Taliban meßelesinde şuňa meñzeş şekilde hereket edýär.

Amerikaly we ýewropaly diplomatlar düýnki güne çenli terrorçy yqlan edip, kellesine pul goýlan Taliban liderleri bilen hazır hiç zat bolmadyk ýaly oturyp, gepleşik geçirýärler. Muňa-sa diplomatiýa diýýärler.

Medeni dünýäniň ähli kada-kanunlaryny aýaklarynyň astyna alyp depgileýän Taliban bolsa, öz düzgünlerini ýöretmegiň keýpinden çykýar.

Şeýlelikde, elinde ýüz müňlerce bigünä owganystanlynyň gany bolan garaňky terrorçy gurama geçen ýyl gazanan harby ýeňisini bu ýyl diplomatiki ýeňiş bilen perçinledi.

Näme diýip, näme aýtjak! Häkimiyet başyna gelmek için amatly pursatyna garaşyp, wagt peýläp ýören beýleki garaňky toparlaryny aşygy alçy gopdy!

Esedulla OGUZ,
Türkiýeli türkmen žurnalisti.

01.11.2022 ý. Publisistika